

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ЕКОЛОГІЧНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПРОЕКТІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ¹

Одним з найефективніших шляхів переходу до стійкого розвитку є виробництво і споживання екологічних інновацій – екологічно безпечних і економічно ефективних на всіх стадіях виробництва, споживання і утилізації нових продуктів, технологій їх виробництва, методів управління тощо. Проте інноваційна діяльність, тим більше екологічно-орієнтована, пов'язана зі значним впливом елементів невизначеності і спричиненого ними ризику як стосовно прийняття інноваційних рішень, так і їх можливих результатів.

Виходячи з цього метою дослідження є системний критичний аналіз та узагальнення існуючих підходів до аналізу ринкових можливостей і оцінки достатності потенціалу інноваційного розвитку організації на основі екологічних інновацій. Його результати будуть покладені в основу пропозицій щодо удосконалення методичного інструментарію обґрунтування екологічно-орієнтованих проектів інноваційного розвитку.

Автором розроблена загальна схема, визначено процедури, а також методичний інструментарій аналізу екологічно-орієнтованих проектів інноваційного розвитку на ранніх етапах інноваційного циклу (рис. 1). Згідно запропонованої схеми аналіз інноваційних проектів, в основному, передбачає оцінку ринкових можливостей і потенціалу інноваційного розвитку (ППР) організації.

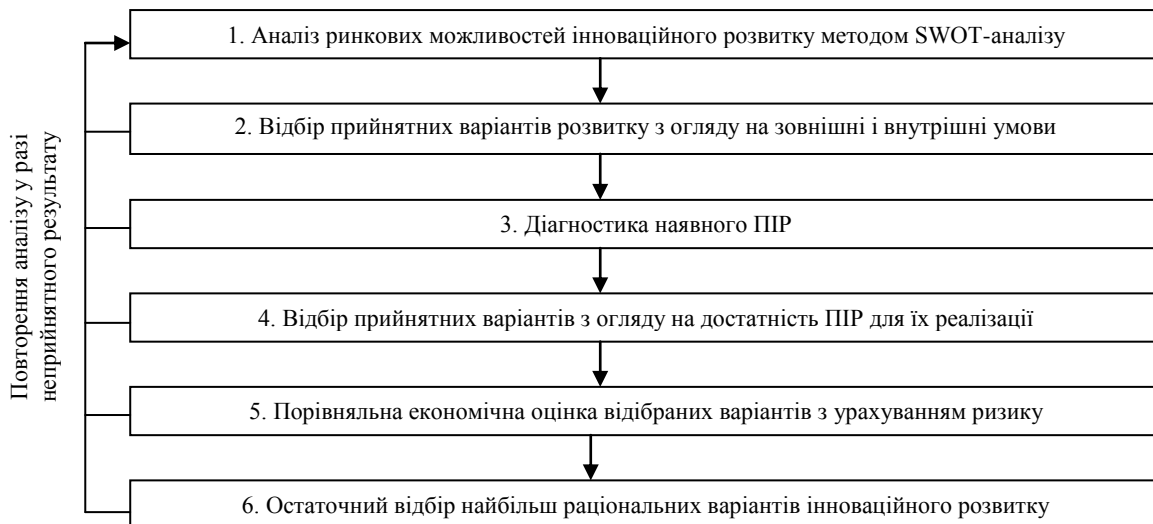

Рис. 1. Загальна схема аналізу ринкових можливостей і потенціалу інноваційного розвитку організації

Для кожного з етапів аналізу (кожного блоку блок-схеми алгоритму) виконано оцінку можливостей застосування існуючого методичного інструментарію для вибору і обґрунтування екологічно-орієнтованих проектів інноваційного розвитку. Висвітлено недоліки існуючих методичних підходів які, в основному, зводяться до недостатнього урахування специфіки екологічно-орієнтованої інноваційної діяльності та екологічної продукції. Визначено шляхи усунення зазначених недоліків.

Спираючись на результати оцінки під керівництвом автора у м. Суми і Сумській області проведено комплекс досліджень з метою виявлення ставлення споживачів до екологічних характеристик різних видів продукції, а також важливості для товаровиробників екологічних параметрів їх продукції та технологій її виготовлення.

Отримані результати свідчать, що всі групи споживачів, виділені за статтю, віком, соціальним станом тощо, не лише розуміють необхідність розв'язання актуальних екологічних проблем сьогодення, але й готові сплачувати цінову надбавку (звичайно у певних межах, ці межі для кожної групи різні) за екологічні товари (вироби чи послуги) які сприяють вирішенню цих проблем. Тобто вони знаходяться у стані споживчої

¹ Робота виконана за рахунок бюджетних коштів МОНмолодьспорт України, наданих на виконання науково-дослідної роботи на тему "Розроблення механізму впровадження екологічних інновацій" (№ держ. реєстр. 0112U001378)

готовності щодо екологічної продукції. Звичайно, кожна група має свою специфіку споживчих запитів які також варіюються за видами продукції, проте можна стверджувати, що наявний екологічно-орієнтований попит слід розглядати як ринкову можливість інноваційного екологічно-орієнтованого розвитку.

Аналогічні дослідження проведені вітчизняними науковцями у масштабах усієї України дають схожі результати, що підтверджує зроблені вище висновки.

З іншого боку, опитування вищого менеджменту ряду підприємств Сумської області різних галузей свідчить, що товаровиробники розглядають екологічність як фактор конкурентоспроможності продукції (67% опитаних) і готові за певних умов впроваджувати екологічно-орієнтовані інноваційні проекти (83% опитаних). В основному, ці умови зводяться до зниження проектних ризиків та підвищення ступеня обґрунтованості проектів. З цього слідує, що спроможність розробити, виготовити і просувати на ринку екологічну продукцію слід розглядати як сильну сторону діяльності організації, що стала на шлях інноваційного екологічно-орієнтованого розвитку. Подібні дослідження можуть бути виконані для визначення інших факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, які сприяють чи ускладнюють реалізацію проектів екологічно-орієнтованого інноваційного розвитку.

Запропоновано авторський підхід до SWOT-аналізу ринкових можливостей екологічно-орієнтованого інноваційного розвитку організації, який дозволяє проводити кількісну оцінку ринкових можливостей і загроз, а також сильних і слабких сторін діяльності організації-інноватора, і на цій основі відбирати варіанти розвитку для реалізації яких необхідні зовнішні і внутрішні умови. На його основі виконана оцінка ринкових оцінка можливостей розвитку екологічного туризму у регіонах Сумської області.

Удосконалено підходи до діагностики ППР організації, що впроваджує проекти екологічно-орієнтованого інноваційного розвитку, в частині урахування екологічних факторів при оцінці ринкового потенціалу як складової ППР. Формалізовано підхід до комплексної оцінки ППР.

Дістали подальший розвиток підходи до економічної оцінки екологічно-орієнтованих проектів інноваційного розвитку з позицій урахування можливостей різних сценаріїв розвитку подій на ринку для різних варіантів співвідношень витрат споживання екологічних інновацій і їх звичайних аналогів, а також значимості споживацьких чи суспільних переваг екологічних інновацій.

Сформовано критеріальну базу для комплексної багатокритеріальної оцінки екологічно-орієнтованих проектів інноваційного розвитку. В якості основних критеріїв визначено:

- фінансову вартість (*NPV, IRR*);
- окупність (*PP, IRR, MIRR*);
- стратегічну вартість – характеризує прибутковість проекту у перспективі. Стратегічну вартість складно оцінити вартісними показниками, оцінка, зазвичай, вона має ймовірнісний характер, що спричинено значним рівнем невизначеності і, відповідно, ризику. Для оцінки стратегічної вартості слід складати імовірнісні прогнози розвитку подій у майбутньому і визначати ступінь їх впливу на результативність проекту. Наприклад, вихід у майбутньому з екологічною продукцією на зарубіжні ринки, що приведене до розширення кола споживачів і зростання обсягів споживання, а відтак, збільшення прибутку;
- задоволення інтересів суб'єктів інноваційного процесу (економічних контрагентів організації-інноватора) у процесі розробки, виготовлення, просування на ринку, споживання та утилізації екологічних інновацій: розробників інновацій, виробників, постачальників, посередників, інвесторів, споживачів, ЗМІ, місцевого населення, органів місцевої і регіональної влади тощо;
- проектні ризики, які для екологічних інновацій є досить значними;
- мотивацію до екологічно-орієнтованої інноваційної діяльності власників і персоналу організації-інноватора (менеджерів, ІТР, робітників тощо);
- державну (регіональну) підтримку інноватора, що може позитивно відобразитися на результативності проекту. Її можна отримати якщо екологічно-орієнтований інноваційний проект, що розглядається, відповідає найважливішим державним програмам соціально-економічного розвитку, передбачає випуск імпортозаміщуючої продукції, спрямований на розв'язання актуальних соціально-еколого-економічних проблем тощо.

Запропоновано рекомендації щодо вибору методичних підходів до оцінки екологічно-орієнтованих проектів інноваційного розвитку.

У підсумку слід зазначити, що на основі системного аналізу і узагальнення літературних джерел та практики інноваційної діяльності сформовано комплекс методичних інструментів, які включають як загальновідомі, так і авторські підходи до аналізу ринкових можливостей і потенціалу інноваційного розвитку організації на базі екологічних інновацій, застосування яких істотно підвищує ступінь обґрунтованості екологічно-орієнтованих проектів інноваційного розвитку, знижує рівень ризику, дозволяє цілеспрямовано управляти відбором найбільш раціональних варіантів розвитку.